

DECEMBER

DNB Magazine nr. 6, 2010

DNB MAGAZINE

Peter Faber
over geborgenheid

Het gevaar van cybercrime

De onbetaalbare vrijwilliger

In dit nummer...

Vragen over de euro, pensioenen,
banken of verzekeraars?
Bel of mail de informatiedesk:
t 0800 - 020 1068 (gratis)
e info@dnb.nl
Neem eens een kijkje op www.dnb.nl

ARTIKELEN

07/ IMF-bewindvoerder Age Bakker over de begrotingstekorten in de eurozone

16/ Goed toezicht:
langs de meetlat van het IMF

28/ Het gevaar van *cybercrime*

RUBRIEKEN

- 04/ Banktueel
- 06/ De mensen van het Frederiksplein: Robert-Paul Berben
- 11/ De wereld in cijfers: 'Verkoopsters en vrachtwagenchauffeurs'
- 27/ Podium: 'Gaat er dankzij Bazel III straks geen bank meer failliet?'
- 31/ Va Banque: 'Geen tijd voor pauze'
- 38/ Profiel: Noorwegen
- 40/ Kunstpodium: Lisa Milroy
- 42/ Seminars
- 44/ In Beeld

32/ Interview met DNB-directeur Lex Hoogduin

36/ De autoverkoop zit weer in de lift

12/ Essay: Geborgenheid

Acteur Peter Faber vond op het toneel een veilige basis: ‘Weg van huis zwierf ik van slaapplek naar slaapplek. Was nergens thuis, maar voelde me overal veilig’.

20/ Dossier: Vrijwilligerswerk

Vrijwilligers en mantelzorgers houden kerken, scholen, sportverenigingen en de zorg draaiende.

Tussen hoop en vrees dobbert de ark van Noach

Er broeit iets. Aan de Sint kan het niet gelegen hebben. De goedheiligman heeft dit jaar wederom alle kooprecords gebroken. Verrassend, want we verkeren nog steeds in onzekerheid over het pakket bezuinigingen van het kersverse kabinet-Rutte en de gevolgen daarvan voor onze portemonnee. Aan de andere kant is het niet allemaal kommer en kwel. Ondanks het minieme dipje in de economische groei van het derde kwartaal leven we in een land dat volgens de markten financieel gezond is. Jaloersmakend gezond, in de ogen van sommige eurolanden. Bovendien is onze koopkracht op peil gebleven, mede door de lage inflatie. Wat maakt ons dan onzeker, denkend aan het nieuwe jaar? In ‘Een jaar van felle emoties, stoerheid, berusting en nieuwe schoonheid’ brengt trendwatcher Bakas 2011 in beeld.

Op zijn lijstje ‘Wat is uit’ staan: gegarandeerd pensioen en anonieme solidariteit. Dat is niet best voor een pensioenstelsel dat internationaal nog altijd als heel goed bekend staat.

Voor DNB is het verontrustend dat Bakas respect voor autoriteiten in 2011 naar de schroothoop verbant. De Mayakalender daarentegen is in en hot, aldus Bakas. Volgens de Maya getallensymboliek staat de wereld in 2012 de grootste ellende te wachten. We krijgen dan overstromingen waarbij vergeleken februari 1953 een overlopende badkuip is. Geluk bij een ongeluk: Nederland is wereldkampioen watermanagement. En in het bouwen van boten – vele arken van Noach lijken in 2012 uiterst welkom – zijn we ook befaamd. Economisch volop kansens dus.

De redactie wenst u een sprankelend en voorspoedig 2011.

Wat je echt wilt weten

Studenten strijden om de winst

Op 2 november vond in Hotel Arena de DNB Masterclass 2010 plaats. In teams streden 25 studenten om de winst in een fictieve toezichtscase. De ochtend werd geopend door DNB-president Nout Wellink. Hij gaf aan dat DNB in het kader van haar cultuuromslag alerter, strenger en sneller wil reageren, maar dan wel met behoud van haar zorgvuldigheid. De teams konden zich opwarmen met een quiz over de werkzaamheden en taken van DNB. Daarna barstte de strijd los in een spannende case rond een nieuwe speler op de Nederlandse bankenmarkt.

De studenten kregen zo een kijkje in de keuken van de centrale bank, misschien in de toekomst hun nieuwe werkgever.

De mooiste van de catwalk

Gered Gereedschap vroeg donateurs om een bijzondere bijdrage aan de feestelijke opening van haar nieuwe kantoor: versier een overall voor de modeshow, en

laat die veilen voor het goede doel, diverse naaimachineprojecten in Ghana. DNB-president Nout Wellink, lid van de Raad van Aanbeveling van Gered Gereedschap, en andere prominenten als Wubbo Ockels, Jan Marijnissen en Laura Dols gaven gehoor aan dit verzoek. De jury met Frans Molenaar en Fiona Hering was het unaniem eens: de overall van DNB, gemaakt door kunstenaar Hugo Kaagman, was de allermooiste van de catwalk.

Cartoon: Cybercrime (pag. 28)

Animal spirits in de financiële sector

Dierlijke krachten in de financiële sector: moeten we deze temmen of beminnen? In hoeverre val je zelf ten prooi aan je financiële lusten? Deze en andere vraagstukken stonden 9 december centraal tijdens een seminar van JongDNB, netwerkorganisatie voor jonge medewerkers. Experts en wetenschappers lieten in Artis hun licht schijnen over *animal spirits*. In een debat onder leiding van cabaretier Jan Jaap van der Wal legden econoom Arnoud Boot, ING CRO Koos Timmermans, AFM-bestuurder Theodor Kockelkoren, Artis-directeur Haig Balian

en Paul Hilbers, divisiedirecteur Toezicht DNB, elkaar het vuur na aan de schenen. Naast JongDNB'ers waren ook *young professionals* uit de financiële sector, van andere toezichthouders en ministeries bij het seminar aanwezig.

Taart voor basisschool De Bantuin

Basisschool De Bantuin uit Rhenen was de gelukkige winnaar van een geheel verzorgde trip naar Amsterdam. Van 13 t/m 17 september vond de nationale 'Week van het geld' plaats, georganiseerd door

CentiQ/ Wijzer in geldzaken. DNB was een van de deelnemende partijen en schreef een prijsvraag uit. De tentoonstelling 'Geld en je Leven!' in het DNB Bezoekerscentrum sluit nauw aan bij de doelstelling van de 'Week van het Geld': kinderen leren met geld om te gaan. Leerlingen kregen een aantal vragen over de tentoonstelling. Ongeveer

vijftig basisscholen stuurden hun oplossing in. Op 4 november bezochten groep 7 en 8 van de winnende school het DNB Bezoekerscentrum. Uiteraard begonnen ze hun dagtripje met een feestelijk stuk taart.

Prijsvraag DNB Magazine: win een guldenhorloge

Doe mee met de prijsvraag van DNB Magazine en win een uniek horloge. Op de kerstkaart die met dit nummer is meegestuurd, staan drie vragen over het goud in de kluisen van de Nederlandsche Bank. Onder de goede inzendingen verloten wij drie guldenhorloges. U kunt uw antwoorden mailen naar: magazine@dnb.nl onder vermelding van 'prijsvraag'.

Intuïtief

Medewerkers in de schijnwerpers.

Deze keer: onderzoeker Robert-Paul Berben, die heeft gewerkt aan de nieuwste economische ramingen van DNB.

door Ellen Tolsma

Er zijn talloze ramingen, ondermeer van het Centraal Planbureau. Waarom stelt DNB ook nog voorspellingen op? 'Wij doen dit in ECB-verband. Vier keer per jaar komt de Europese Centrale Bank met ramingen. Twee keer per jaar maakt zij deze zelf, de overige keren worden ze geleverd door de nationale centrale banken. Daarnaast heeft DNB een bijzondere rol in het politieke landschap. Als adviseur van de overheid is het belangrijk dat wij onze visie op de economische toekomst van Nederland naar buiten brengen.'

Wat is jouw rol?

'Ik krijg van onze statistici heel veel gegevens, die zij verzamelen in een database. Van daaruit stel ik de ramingen op. Vervolgens ga ik naar de ECB om uit te leggen waarom ik denk dat de economie een bepaalde kant op gaat. Ik keer meestal weer met wat huiswerk terug naar

Nederland en ik zorg dat de ECB aangepaste cijfers krijgt aangeleverd om de raming voor het eurogebied te maken. Je kunt zeggen dat bij mij van alle kanten alle gegevens samen komen. Al zit ik dus niet alleen maar achter mijn computer cijfers te fabriceren: er komt veel internationaal overleg bij kijken.'

Jouw voorspellingen kunnen veel invloed hebben op bepaalde beslissingen. Ben je je daar ook van bewust? 'Ja, ik beseft dat mijn cijfers behoorlijk wat impact kunnen hebben. Een tabel met cijfers kan bijvoorbeeld door haar ordening sterk een bepaald beeld oproepen. Ik probeer dit te voorkomen door de tabellen zo objectief mogelijk op te maken. Iets waar ook de ECB scherp op let. Het is juist die maatschappelijke relevantie die mijn werk zo leuk maakt. Het opstellen van ramingen is ook iets

heel concreets, bijna net alsof ik wat met mijn handen maak.'

Concreet? Niemand weet toch of voorspellingen echt uitkomen?

'Maar je kunt wel aangeven wat het meest voor de hand ligt. Er is veel onzeker, maar er is altijd een basispad te maken. Vanuit dit basispad definieer je dan de meest waarschijnlijke ontwikkeling. Als er meerdere mogelijkheden zijn, geef ik dit aan door meerdere scenario's te schetsen. Niets is honderd procent zeker, maar zinloos zijn voorspellingen zeer zeker niet.'

Maak je je eigen beslissingen ook altijd op basis van cijfers en scenario's?

'Nee, privé neem ik belangrijke besluiten juist heel intuïtief! Mijn nieuwe huis was bijvoorbeeld het tweede dat ik zag, daar heb ik geen moment over nagedacht.' •

‘Europa heeft een groot gebrek aan leiderschap’

Age Bakker, de Nederlandse bewindvoerder bij het IMF, maakt zich zorgen over begrotingstekorten in de eurozone en pleit voor een Europese begrotingsautoriteit. Maar: ‘Lidstaten hebben moeite met de gedachte hun soevereiniteit over te dragen’

door Ellen Tolsma

Na Griekenland kwam Ierland in de problemen. Is de dominotheorie terecht weer van stal gehaald?

‘Er is hier sprake van twee verschillende situaties, met dezelfde uitkomst. Griekenland heeft te kampen met zwakke overheidsfinanciën en heeft de financiële wereld verrast omdat de begrotingstekortcijfers niet bleken te kloppen. Ook in Ierland staan de overheidsfinanciën onder druk, maar daar is de situatie verergerd doordat banken in de problemen kwamen. Ierland stond lange tijd bekend als de ‘Keltische Tijger’. Het land groeide echter veel te snel en is overbanked. Op de huizenmarkt onstond een bubble, die door de crisis is geknapt. De Ierse crisis is dus meer een banken- dan een landencrisis. Ondanks de verschillen was in beide landen het effect hetzelfde: beleggers wilden niet meer in Ierse en Griekse overheidspapieren investeren, de rente ging flink omhoog.’

De Ierse regering heeft altijd harde bezuinigingsmaatregelen genomen als dit nodig was. Waarom worden de pijlen van het IMF en de EU vooral op de regering gericht in plaats van op de banken?

‘Ierland had al maatregelen genomen. Maar dit is niet voldoende gebleken. De financiële crisis is er dieper dan aanvankelijk werd gedacht. Net als in Griekenland had de politiek veel eerder in moeten grijpen en de bevolking er op voor moeten bereiden dat internationale hulp noodzakelijk zou zijn. Als je heel lang roept: ‘wij gaan het wel zonder steun redden’, dan wordt je dat in politieke zin en door de financiële markten niet in dank afgenomen. Mede dankzij Nederland is in de Griekse kwestie het IMF erbij gehaald als onafhankelijke partij, als ‘bad cop’. Maar het is een lastige taak als je er zo laat bij wordt geroe-

pen. Beleggers hebben hun vertrouwen al verloren en het vereist veel geld en harde maatregelen om dit te herstellen. Het nemen van meer begrotingsmaatregelen is bittere noodzaak en zal naar mijn smaak in Ierland ook zeker gepaard moeten gaan met een herstructurering van de banken.'

Wie is er nu aan de beurt: Portugal, Spanje?

'Het IMF heeft samen met de Europese Unie een flink bedrag geïnvesteerd om te voorkomen dat andere landen in de problemen raken. We hopen dat de financiële markten zien dat er orde op zaken wordt gesteld. In alle landen is de situatie anders, maar zowel in Portugal als in Spanje is de concurrentiekracht te gering. Die problemen los je niet op met alleen een pakket aan bezuinigingsmaatregelen. Misschien moet je concluderen dat Zuid-Europese landen na toelating tot de eurozone ietswat in slaap zijn gevallen. Maar als je eenmaal binnen bent moet er nog wel gewerkt worden, moet je werken aan je concurrentievermogen. Een gebrek aan hervormingen en zwakke overheidsfinanciën vormen de angels van de eurozone. Het is aan Europa om lessen te trekken uit deze crisis en om lidstaten voortaan strenger aan te spreken op hun hervormingsbeleid en hun begrotingspolitiek.'

Wordt dit de ultieme test voor de houdbaarheid van de eurozone?

'De consequentie van een gezamenlijke munt is ook dat je met z'n allen in één boot zit. Dan stap je er niet in slechte tijden opeens uit. De eurozone heeft ons ook in Nederland bijzonder veel goeds gebracht, dat wordt wel eens vergeten. Denk bijvoor-

beeld terug aan de jaren zeventig, toen we voortdurend valutacrisis hadden. Wat mij betreft zet Nederland zich terecht in voor de eurozone, met steun aan Griekenland en nu Ierland. Dit doet een flink beroep op de solidariteit in het eurogebied. De betrokkenheid van het IMF geeft daarbij echter vertrouwen dat landen er weer bovenop komen. Het IMF heeft een enorm *track record*, er zijn nagenoeg geen voorbeelden van het niet terug betalen van een lening.'

Wellicht klampen we ons ten onrechte aan de euro vast, onder het mom van 'beter iets dan niets'?

'De euro is en blijft met de Amerikaanse dollar de belangrijkste munt in de financiële markten. Het belangrijkste voor veel mensen is de vraag: is de euro waardevast? Ja, dat is hij. De inflatie is nog altijd bijzonder laag. Dus we moeten ons echt niet blindstaren op het feit dat de dollar-eurokoers momenteel fluctueert. Amerika heeft zo zijn eigen problemen en vroeg of laat zullen de markten de aandacht daarop weer richten.'

Wie moet de stabiliteit in het eurogebied zien te herstellen? Zijn de lidstaten bij machte dit voor hun rekening te nemen?

'Europa heeft een groot gebrek aan leiderschap. Lidstaten hebben moeite met de gedachte hun soevereiniteit aan anderen over te dragen, al is dit met de monetaire unie voor een deel al gebeurd. Europa zou een onafhankelijke begrotingsautoriteit in het leven moeten roepen. Zodat landen niet langer de consequenties ondervinden van andere overheden die hun begroting niet op orde hebben. Voorlopig is het zeer de vraag of Europa naar zo'n autoriteit toe wil. Bij het uitblijven daarvan is het dus

nog belangrijker dat de spelregels om te grote overheidstekorten te voorkomen worden aangescherpt en ook worden toegepast. Sterkere preventie is nodig, die begrotingsdiscipline afdwingt en sancties niet uit de weg gaat. Eigenlijk zouden alle landen, net als Duitsland, in hun nationale wetgeving moeten opnemen dat de overheidsfinanciën in evenwicht moeten zijn – net als nu geldt voor de Amerikaanse staten en Canadese provincies. Natuurlijk is het goed dat er een permanent noodfonds komt in 2013. Maar als er geen strakkere begrotingsafspraken komen, dan zou het verstandig zijn om het IMF als onafhankelijke autoriteit bij het permanente noodfonds te betrekken.’

Zodat het IMF de leiderschapsrol op zich kan nemen?

‘Als de crisis iets duidelijk heeft gemaakt, dan is het wel dat de wereld internationale instituten nodig heeft. De problemen in een land kunnen binnen no time voor iedereen een probleem worden. Dan heb je stabiele instellingen nodig die veel vertrouwen genieten. Het IMF heeft deze toegevoegde waarde, maar ook bijvoorbeeld de G20.’

Hoe erg is het in dit licht dat Nederland haar vertegenwoordiging bij het IMF kwijt dreigt te raken?

‘Voorop moet staan dat we over stabiele internationale instellingen beschikken die legitiem zijn doordat ze een afspiegeling vormen van alle partijen. In die zin is het logisch en ook in ons eigen belang dat opkomende economieën een grotere stem krijgen. Wij zijn belangrijk, maar anderen worden groter. Zoals Turkije en Mexico. Tegelijkertijd moeten we ook weer niet te bescheiden zijn. Nederland zit met heel veel geld in het IMF en bevindt zich in allerlei internationale lijstjes in de bovenste

regionen, bijvoorbeeld qua investeringen en het verstrekken van ontwikkelingshulp. Bovendien is Nederland momenteel voorzitter van een IMF-kiesgroep, waarin we twaalf andere landen vertegenwoordigen. Door de samenstelling van deze kiesgroep, met veel Oost-Europese landen, vervullen we een brugfunctie tussen ontwikkelingslanden en industriële landen. Er is kortom heel veel voor te zeggen om onze vertegenwoordiging te behouden, maar dan wel in een andere vorm.’

Zou het bijvoorbeeld een idee zijn om onze zetel te delen met België?

‘Je zou er voor kunnen kiezen om binnen onze huidige kiesgroep het voorzitterschap te laten rouleren. Dat ligt wat mij betreft niet voor de hand. Na Nederland zou dan Oekraïne aan de beurt zijn, een land met een veel kleiner economisch gewicht. Beter is het om een meer strategische keuze te maken. Ik denk dat onze kracht vooral ligt in samenwerking met gelijkgestemde economieën, zoals bijvoorbeeld België. Australië doet nu al iets soortgelijks, door het voorzitterschap van de kiesgroep af te wisselen met Zuid-Korea. En Denemarken rouleert momenteel met Noorwegen, Zweden en Finland. Het is een manier om je krachten te bundelen en te voorkomen dat je stem verdwijnt tussen alle andere IMF-stoelen. Het zou wat mij betreft ook erg goed zijn als Duitsland en Frankrijk de vertegenwoordiging samenvoegen: een geweldige impuls om Europa met één stem te laten spreken. Een tussenstop naar mijn ideaal van één Eurozone-zetel. Weliswaar zitten we dan niet altijd met een Nederlandse vertegenwoordiger in Washington, maar dat is een acceptabele prijs voor meer Europees stemgewicht op het wereldtoneel.’ •

Verkoopsters en vrachtwagenchauffeurs

Top drie mannenberoepen 2009 (in percentage van de beroepsbevolking)

1. Vrachtwagenchauffeur	2,8 %
2. Informatie- of systeemanalist, systeemontwerper, programmeur	2,2 %
3. Lader, lossers, magazijnknecht, verhuizer	2,2 %

Top drie vrouwenberoepen 2009 (in percentage van de beroepsbevolking)

1. Winkelbediende, en andersoortige verkopers	6,0 %
2. Docent basisonderwijs	4,0 %
3. Medewerker huishoudelijke dienst	3,2 %

Verkoopster was in 2009 het meest voorkomende beroep bij vrouwen. Bij mannen was dit vrachtwagenchauffeur. Wat dit betreft geen nieuws onder de zon, want ook in 1993 stonden beide beroepen op één. Verderop in de top tien wordt

duidelijk dat er de afgelopen jaren wel degelijk het een en ander is veranderd. Opvallende nieuwkomers in de lijst van vrouwenberoepen zijn receptioniste en maatschappelijk werkster. In de top tien van mannenberoepen stonden in 2009

programmeurs, acquisiteurs van zakelijke diensten en productieplanners, terwijl die in 1993 nog ontbraken. •

Bron: CBS

Geborgenheid

Peter Faber voelde zich als kind nergens veilig. Op het toneel kwam hij thuis bij zichzelf: ‘Op mijn gemak bij mijn woede, angst, gekte, verlangen en stilte’.

door Peter Faber

Toeval bestaat. Het is de kans die je krijgt, in mijn geval om tot leven te komen. Twee mensen, een man en een vrouw zonder enige geborgenheid ontmoeten elkaar in een alles verwoestende oorlog. Zij gevlucht uit een nazigezin waar bij het ontbijt verplicht de Hitlergroet gebracht moest worden en hij, een nakomertje van een ziekelijke moeder en als pleegkind weggeven aan een boerenfamilie die als melker en hooier door Duitsland zwerven. Ze vinden warmte bij elkaar in een schuilkelder tijdens de bombardementen van de geallieerden op Hamburg. Met mij in haar buik vlucht zij naar Schwarzenbach an der Saale. Ik heb het nagezocht. In het bevolkingsregister vond ik in Gotische Telegraafletters: ‘Heute geboren ein Knaben. Peter, sohn von Inge Alwina Augustin en Lieuwe Faber...’

Met grote ogen keek ik naar de schreeuwende monden van deze man en vrouw, die mij warmte en geborgenheid moesten geven. Binnen was de onvoorspelbare wereld van de volwassenen, ik vond er geen veiligheid. Buiten op straat voelde ik me thuis. Er gold maar één wet: niet wat je allemaal zei maar wat je deed en durfde bepaalde je aanzien. En over goed en kwaad hoefde ik me geen zorgen te maken. Als ik thuis kwam en ik kreeg een paar ‘keilen voor mijn ketel’ (klappen) wist ik: Au, zeker iets verkeerd gedaan! Maar daarna was je zo opgelucht dat de straf voorbij was dat je buiten weer verge-

ten was wat je ook alweer gedaan had en begon het ritueel van voren af aan. Opvoeding als repeterende breuk. Hoopte altijd dat de vader van mijn vriendje, met 24 broers en zusjes, zou zeggen: ‘We hebben voor jou nog wel een stapelbedje vrij’. Asiel gedrag noem ik het nu. Zittend op de bok van de schilfenboer of tussen de flessen van de melkboer die ik mocht helpen, voelde ik me thuis. ’s Ochtends om zes uur stond ik de vrachtwagen al op te wachten waarmee de grote vakantie een ontdekkingstocht werd. Bij fabrieken en winkels de wagen laden en lossen. Ik was niet moe te krijgen. Altijd onderweg zat ik trots in de ronkende cabine naast de chauffeur. Dat was geborgenheid.

Midzomernachtsdroom

Van de ene dag op de andere werden mijn ouders katholiek en stond ik tussen mijn aartsvijanden de roomse papen. Want ik hoorde bij de communisten en die vochten tegen de papen en de papen tegen de gereformeerden en die vochten weer tegen de protestanten en die namen de zwartekousenkerk weer te grazen. Een soort Bosnië Herzegovina, niks nieuws onder de zon. Verplicht kerk en wereld leren en één maal per maand biechten. Met de hele klas marcheerde je naar de kerk. Je stapte in een grote rechtopstaande kist en dan was er een luikje en aan de andere kant van dat luikje zat dan iemand. Hij herkende mij en ik herkende hem. Op mooie dagen haalden we kaar-

‘Acteren is doen, acteren is leven’

sen uit de kerk, of een vergeten offerblokje leeg. Betrapt door deze pater werden we dan door zijn riem de kerk uit geseld. ‘Biecht je zonden op, zondaar!’ Ik gaf geen kik. ‘God ziet alles, je hebt misschien wel een doodzonde begaan. God zal je straffen!’ In paniek vluchtte ik de kerk uit. Ik had er nu een vijand bij. Iemand die ik niet zag maar hij mij wel. Nu was ik nergens meer veilig.

De straf kwam in de vorm van een tbc-explosie. Bij mij werd het als eerste ontdekt en ik mocht zeven maanden thuis in een bed voor het raam kuren. Kuren betekende in die tijd vetmesten. Alle soorten pap werden er in gestopt en na zeven maanden stond ik als een vet varken weer buiten. Al mijn vrienden van goed en kwaad lagen in Zonnestraal, het sanatorium, te kuren. Ik werd vanuit Amsterdam-Noord overgeplaatst naar de ULO Saint Louis en belandde bij de Broeders van Liefde. De broeders gebruikten al hun liefde om deze durfal en speler van de straat te fatsoeneren, klem te zetten en met alle middelen klein te krijgen. Op mijn zestiende hoorde ik de historische woorden: ‘Faber, jij komt uit Amsterdam-Noord en daar is nog nooit iets goeds vandaan gekomen. Daar stonden vroeger de galgen, en die stonden daar niet voor niks Faber. Jij bent niks, jij kunt niks en jij wordt niks! Jij bent een pauper!’. Weglopen kostte me geen moeite. Ik dacht: ik heb genoeg geleerd en hier hoor ik niet. Ik ging naar de kapper en zei: ‘Knip mijn haar kort, ik wil bebop’. Dat vindt je vader

niet goed. Ik ga niet terug naar mijn vader. Ik verstop me vanavond op een schip wat vannacht uit het dok vertrekt. Nee, zei hij, ik heb een beter idee. Wat tegenwoordig de kindertelefoon of kinderbescherming is dat was in mijn tijd de kapper. Die wist van de scheiding van mijn ouders en mijn heldendaden. Hij knipte een advertentie uit zo’n sufferdje. Dit moet jij gaan doen: ‘Spelers gevraagd voor het openluchttheater voor de Midzomernachtsdroom van Shakespeare.’ Ik toneel? Toneel was voor de watjes, de kinderen met witte gezichten die nooit op straat speelden. Als ik mijn vinger opstak; broeder mag ik meedoen aan het toneelstukkie? Dan mocht ik de boekjes klaar leggen en verder mijn klep dicht houden. Toch ging ik naar die auditie. Er waren daar meisjes en er klonk gelach en muziek. Ik werd aangenomen. Op mijn zestiende stond ik in het plat-Amsterdams Shakespeare te spelen: ‘Wat is een mens..?’ En ik kwam in een andere wereld. Destructieve energie werd creatieve energie.

Workshoppie

Weg van huis zwierf ik van slaapplek naar slaapplek. Was nergens thuis, maar voelde me overal veilig. Nog belangrijker was de ontdekking dat ik iets kon waarvan ik niet wist dat ik het kon. Mijn opvoeding begon. Ik reisde van rol naar rol en van theater naar theater. Ik ontdekte: acteren is doen, acteren is leven, acteren is er zijn. Hoe ik me ook voel, elke keer opnieuw moet mijn verhaal zichtbaar hoorbaar worden.

Acteur en theaterdocent Peter Faber (Schwarzenbach, 1943) schreef dit essay op verzoek van DNB Magazine. In 2009 is de Peter Faber Stichting opgericht, met als doel door middel van theaterprojecten, trainingen en workshops een bijdrage te leveren aan het zelfbewustzijn en perspectief van hangjongeren.

Daarvoor moet je in conditie zijn. Maar je hoeft er niet voor naar de sportschool, de belangrijkste spier die je moet trainen is aandacht, de zachtste vorm van energie. Wakkere aandacht, als een jager in het bos, een luipaard in het gras. Altijd in het hier en nu. Ik kwam thuis bij mezelf. Op mijn gemak bij mijn woede, angst, gekte, verlangen en stilte.

Vijftig jaar later repeteerde ik in hetzelfde toneelzaaltje de musical 'De man van La Mancha'. Een buurtregisseur nodigde me uit voor een nachtelijk tochtje door zijn wijk, het decor uit mijn jeugd. 'Jij komt hier vandaan, als politiemann heb ik met die 'hangjongeren' contact vanuit mijn gezag. Jij kunt misschien een brug slaan vanuit wat jij bereikt hebt'. Binnen de kortste keren stond ik tussen een club gasten op dezelfde plek waar ik vroeger zelf rondhing. 'Hé Faber, je bent een icoon, kom je hier terug, ga je ons een workshopje geven?' Ik gehoorzaamde aan het motto van Don Quichot: 'Het krankzinnigste is hij die het leven accepteert zoals het is en niet alles geeft om het te maken hoe het zou kunnen zijn', en ging met ze aan de slag.

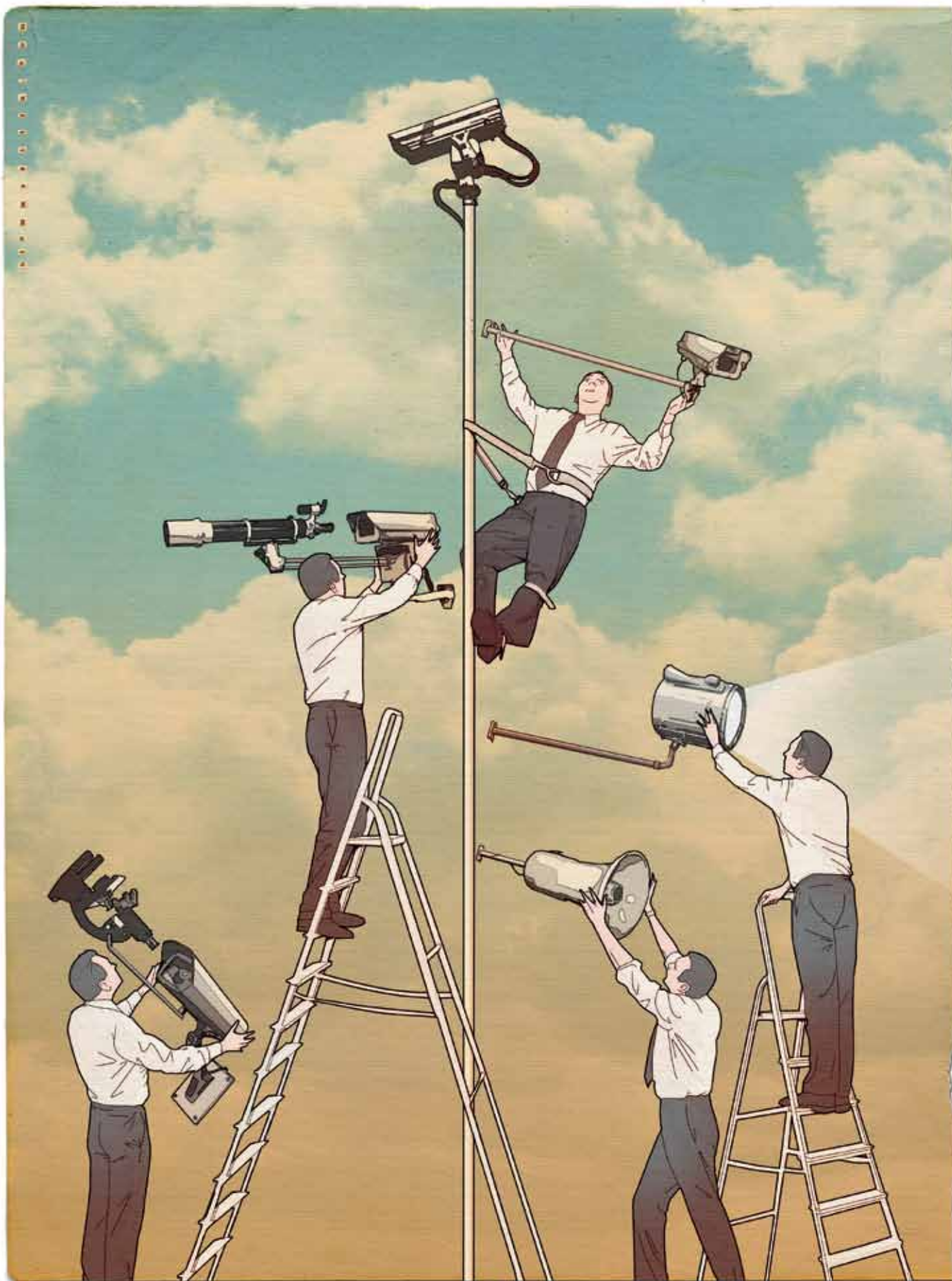
Sprookjes

Ik noem het geen hangjongeren, maar jongens die wachten op actie. Samen met een *streetcorner worker* en mijn zoon vermelden we een aantal coole gasten, waar de anderen respect voor hadden. Als variatie op Shakespeare's 'To be, or not to

be' maakten we een script met als thema 'Hangen of leven'. Je hangt als je vasthoudt aan je verleden, je pijn, je opvoeding, je strafblad, je leeft als je in actie komt. Jouw eigenheid, jouw talent gaat gebruiken. Iedereen kan, Velen willen, Enkelen durven, Durf te worden wie je bent!

Het is gelukt. We hebben een professionele film gemaakt, plus een documentaire over hoe en met wie deze gemaakt is, en een cd met alle songs die ze gecomponeerd hebben. Voor de hele wereld nu te zien en te horen. Maar het grootste cadeau voor mij is hun trots, zelfvertrouwen en het respect van buurtbewoners. Ze zijn een beetje thuis gekomen, bij zichzelf, bij elkaar en hebben nieuwe kansen voor de toekomst.

Sprookjes eindigen meestal met 'En ze leefden nog lang en gelukkig...'. Als kind dacht ik altijd: de held heeft de draak verslagen, de prinses bevrijd en dan zit hij met een pot goud op de troon en dan leeft hij nog lang en gelukkig. Saai!!! Zijn er dan geen rampen, kwalen en kwellingen meer? Nu weet ik het: leven is een werkwoord, elke keer opnieuw alles geven om het leven te maken hoe het zou kunnen zijn. Of je wint of verliest maakt niet uit, het gaat om de poging. Mijn vriend, partner en bondgenoot daarbij is dit topbedrijf: mijn lijf. In weer en wind, overal en nergens mijn warm kloppende thuis. •

Goed toezicht: langs de meetlat van het IMF

Effectiever toezicht is het doel van het ‘Plan van aanpak cultuurverandering’. DNB ligt goed op schema met de uitvoering ervan.

door Ingmar van Herpt en Paul Hilbers

Pers, politiek en publiek: overal klinkt de roep om beter toezicht. Maar wat is eigenlijk goed toezicht? Sinds de kredietcrisis hebben toezichthouders veel tijd en energie gestoken in het maken van afspraken over strengere regelgeving voor de financiële instellingen. Een belangrijk en uitermate complex terrein, waarop met Basel III voor de banken een mijlpaal is gezet. Volgende vraag is hoe toezichthouders er voor kunnen zorgen dat deze regelgeving effectief naar letter en geest wordt nageleefd. Duidelijk is dat er niet één blauwdruk voor goed toezicht is. Welke werkwijze effectief is, hangt sterk samen met de aard van het toezicht. Zo zal een gedragstoezichthouder als de AFM vaker de publiciteit zoeken dan een prudentieel toezichthouder als DNB, waarvoor vertrouwelijkheid doorgaans een voorwaarde is om effectief te kunnen optreden. Daarnaast kan een projectmatige aanpak weliswaar effectief zijn, maar deze kent ook grenzen: veel werk gaat gewoon altijd door en is niet in een tijdelijk project te gieten.

Kritisch

Nadenken over vorm en inhoud van goed toezicht kwam in een stroomversnelling met de vraag vanuit de politiek om een plan van aanpak cultuurverandering voor een effectiever toezicht. DNB moest begin augustus een alomvattend plan indienen

bij de minister van Financiën. Daarvoor werd alles uit de kast gehaald. Veel inspiratie bood het IMF-paper ‘The making of good supervision: learning to say no’. Goed toezicht kent volgens het IMF vijf onderscheidende elementen: indringend, kritisch en proactief, omvattend, adaptief en vasthoudend. Langs deze IMF-meetlat heeft DNB haar eigen toezicht gelegd. Conclusie is dat DNB een grondige kennis heeft van onder toezicht staande ondernemingen. Ook is ons toezicht omvattend: er ontsnapt niet snel iets aan onze aandacht. Maar er valt terrein te winnen op punten als kritisch en proactief en indringendheid, zodat ondernemingen voortdurend de druk van de toezichthouder voelen. Ook moet het toezicht vasthoudender worden, moet DNB haar analyses sneller omzetten in actie en er scherper op toezien dat er daadwerkelijk iets gebeurt.

Externe toetsing

Deze zelfdiagnose werd het uitgangspunt voor het ‘Plan van aanpak cultuurverandering’ voor een effectiever toezicht. Dit plan behelst een aantal concrete maatregelen gericht op de werkwijze en organisatie, mensen en aansturing, en accountability. Veranderingen in de werkwijze hebben vooral tot doel het gewenste gedrag af te dwingen en te borgen. Er komen organisatorische veranderingen, zoals een vijfde toezichtdivisie

Wat telt
is het
resultaat

met nieuwe afdelingen voor interventie en intern risicomanagement. Ook wordt de blik meer instellingsoverschrijdend en toekomstgericht. Het eerste betekent dat DNB meer aandacht besteedt aan de verbondenheid van financiële instellingen onderling en met de markten waarop ze opereren; het tweede betekent dat we meer gaan kijken naar zaken die de gezondheid van de instellingen op lange termijn beïnvloeden, zoals de strategie en het verdienmodel, en naar de cultuur binnen een instelling. Deze accenten had DNB al gelegd in de eerder verschenen ‘Visie op Toezicht 2010-2014’ en zijn in gang gezet.

Washington

Minstens zo belangrijk: de elementen van goed toezicht zullen terugkomen in de eisen aan medewerkers en management. Dit zal tot uiting komen in aansturing, performance management en personeelsbeleid, waaronder werving en selectie, beoordeling, opleiding en rotatiebeleid. Tot slot zal DNB zich vaker door anderen laten toetsen. Dat begint al met de implementatie van het ‘Plan van aanpak’ zelf: drie deskundigen – de hoogleraren Jean Frijns en Janka Stoker, en voormalig Shell-topman Jeroen van der Veer – adviseren DNB in dit proces. De Raad van Commissarissen krijgt een zwaardere rol toebedeeld. En ook bij de externe toetsing komt het IMF weer om de hoek kijken, in het kader van het Financial Sector Assessment Program (FSAP).

Ambitie is mooi, maar wat telt is het resultaat. DNB ligt goed op schema om de geplande maatregelen op tijd door te voeren. De uitvoering van de ‘Visie op Toezicht’ en het ‘Plan van aanpak’ is in handen van een projectorganisatie onder leiding van directeur Joanne Kellermann. Een van de zes deelprojecten is al afgerond, het project strategische vraagstukken. Deze projectgroep heeft de uitgangspunten opgesteld voor onder andere de betrokkenheid van directie en divisiedirecteuren bij het toezicht en de verhouding tussen interventie-eenheid en uitvoerend toezicht. Deze uitgangspunten vormen input voor de overige vijf deelprojecten, waaronder die voor de inrichting van de vijfde toezichtdivisie; het beter vormgeven van het risicoanalyseproces; en het aanzwengelen en verankeren van gedragsverandering. Deze deelprojecten naderen hun voltooiing.

Parallel daaraan loopt een onderzoek van het IMF, dat toetst in welke mate DNB voldoet aan internationale toezichtstandaarden. Op verzoek van DNB toetst het IMF ook de eerder genoemde vijf elementen van goed toezicht.

Wat DNB doet is geenszins uniek. Wereldwijd trekken toezichthouders lessen uit de crisis en passen hun organisatie en aanpak daaraan aan. De Nederlandse plannen zijn echter relatief vergaand en concreet en trekken daardoor ook in Washington en elders de aandacht. •

De onbetaalbare vrijwilliger

Nederland telt ruim 5,5 miljoen vrijwilligers en 3,5 miljoen mantelzorgers. De bijdrage aan de samenleving is groot, maar de economische waarde van al deze belangeloze inzet valt lastig te bepalen.

Door Rutger Vahl

'We worden steeds asociaal'. Dat was een tijd geleden de boodschap van een radio- en televisiecampagne van SIRE. De spotjes hielden een spiegel voor over bellen in winkels en luide mp3-spelers in het openbaar vervoer. Worden we inderdaad steeds asociaal? Als dat zo is, dan blijkt dit niet uit het vrijwilligerswerk dat we doen. Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau zet 45 procent van de volwassen Nederlanders zich onbetaald in voor de samenleving. En dat percentage blijft opvallend stabiel. Als het om inzet voor school, buurt of sportvereniging gaat, laat de Nederlander zich dus van zijn goede kant zien. Daar zal de zwartkijker tegenin brengen dat nog altijd een meerderheid van de bevolking (55 procent) zijn handen niet 'voor nop' uit de mouwen wenst te steken. Deze constatering mag feitelijk juist zijn, ze doet onrecht aan de onmiskenbare waarde van vrijwilligers en mantelzorgers. Zonder hen zou Nederland er totaal anders uitzien, zouden vele ouden van dagen van hun dagelijkse boodschappen en praatje verstoken blijven, moeten kinderen op school hun knutsel- en voorleesouders missen, gaat er geen muziek- of sportevenement meer van start, raken natuurgebieden overwoekert, verschrompelt het religieuze leven en wordt er niet meer geklaverjast in buurthuizen. Een Nederland zonder vrijwilligers komt niet meteen knarsend tot stilstand, maar minder leuk en gezellig wordt het zeker.

Vrijwilligers dragen daarmee 'iets' bij aan de maatschappij, en dat iets vertegenwoordigt een behoorlijke waarde. Maar welke waarde en hoe bereken je die? Het zijn vragen die economen

altijd hebben beziggehouden. Tot vijftien jaar geleden was de gangbare mening dat de vrijwillige inzet van mensen moeilijk in een concreet getal is uit te drukken. Bovendien zag men daar het nut niet van in. Maar met de verzakelijking van de maatschappij staat de vraag wat vrijwilligerswerk de samenleving aan geld bespaart of oplevert vol in de belangstelling. Als de waarde onbekend is kun je ook het belang niet concreet maken, is de gedachten van beleidsmakers. Of – zoals de Engelsen zeggen – 'If you can't count it, it doesn't count!'.

Stofzuiger

Voordat de rekenmachine kan worden aangezet, moet eerst worden gedefinieerd wat vrijwilligerswerk precies is. Volgens Lucas Meijs, bijzonder hoogleraar vrijwilligerswerk en strategische filantropie aan de Rotterdam School of Management, gaat het om 'onbetaald, onverplicht werk in georganiseerd verband voor anderen of de samenleving'. Daarmee valt het stofzuigen van je eigen huis dus af. 'Maar stofzuigen bij een omaatje is daarentegen wel vrijwilligerswerk, omdat dit meestal vanuit een organisatie gebeurt', verklaart Meijs. Hij legt uit dat Nederlanders nogal verschillend denken over wat wel en geen vrijwilligerswerk is. Voorlezen in de klas van je eigen zoon of dochter: is dat vrijwilligerswerk of behoort dit tot de taak van elke ouder met verantwoordelijkheidsgevoel? Het organiseren van lotgenotencontact? 'Als je daar een zaaltje voor regelt beschouwen de meeste mensen het als vrijwilligerswerk. Maar als je het via internet doet weer niet', weet Meijs. 'In het alge-

‘Achter de bar staan van je sportvereniging en zelf gratis drinken is een twijfelgeval’

meen zien mensen iets als vrijwilligerswerk als er geen beloning tegenover staat. Daarmee is achter de bar staan van je sportvereniging en zelf gratis drinken inderdaad een twijfelgeval.’

Het berekenen van de waarde van vrijwilligerswerk lijkt niet moeilijk. Tel alle uren die vrijwilligers maken bij elkaar op en vermenigvuldig deze met een gemiddeld uurloon. Wil je het jezelf lastiger maken, waardeer het vrijwilligerswerk dan tegen verschillende uurlonen. Iemand die het bestuur van een vereniging voorziet staat voor een hoger uurloon dan iemand die glazen ophaalt na een concert.

Bierviltje

De Vereniging De Zonnebloem vroeg Meijs in 2009 een berekening maken van de waarde van het vrijwilligerswerk in Nederland. De wetenschapper stelde dat alle vrijwilligers in Nederland goed zijn voor 560.000 voltijdsbanen. Hij kwam uit op een economische waarde tussen de 5 en 20 miljard euro. In het eerste geval is uitgegaan van een gemiddeld uurloon van 5 euro; in het laatste geval is de marktwaarde van vrijwilligerswerk (de ‘output’) berekend. Oftewel: wat zou het kosten om alle vrijwilligers te vervangen door betaalde krachten. ‘Zulke rekensommetjes kun je maken op de achterkant van een bierviltje maar zeggen mij niet zoveel’, verzucht arbeids-econoom Ronald Dekker van de Universiteit Tilburg. ‘Er valt veel op af te dingen. Neem de marktwaarde. Als je overal betaalde krachten voor zou moeten inhuren, wordt heel veel vrijwilligerswerk simpelweg niet meer gedaan. Kerken, scholen, sportverenigingen, de zorg: ze hebben het geld niet om mensen in dienst te nemen voor het werk dat nu door vrijwilligers en mantelzorgers wordt verricht.’

Dat neemt niet weg dat de maatschappelijke waarde enorm is, vindt ook Dekker. Scholen zouden nauwelijks kunnen functioneren zonder de vrijwillige inzet van ouders. Sportverenigingen moeten torenhoge contributies vragen. En zonder mantelzorgers zouden de kosten van de zorg met 4 tot 7 miljard euro stijgen, berekende het SCP.

Cv-building

Welke economische waarde ze ook vertegenwoordigen, dat vrijwilligers belangrijk zijn voor de samenleving ontkent niemand. Maar wie is eigenlijk die typische, doorsnee vrijwilliger? Het vooroordeel wil dat vrijwilligerswerk vooral gedaan wordt door mensen met veel vrije tijd: werklozen, arbeidsongeschikten en gepensioneerden. ‘Dat beeld klopt niet met de werkelijkheid’, zegt hoogleraar Meijs. ‘De meeste vrijwilligers vind je in de groep van 35- tot 50-jarigen. Dat zijn veelal mensen met een betaalde baan en een druk gezinsleven.’ Volgens Meijs is dit goed verklaarbaar. De meeste Nederlanders beginnen met vrijwilligerswerk omdat ze ervoor gevraagd worden. ‘Als je in een sociaal verband zit, zoals werk of school, word je sneller voor vrijwilligerswerk gevraagd dan wanneer je weinig contacten buiten de deur hebt.’ Niets nieuws onder de zon. Vroeger was het sociale verband van veel mensen de kerk. De dominee of pastoor deed een moreel appel op de kerkgangers zich in te zetten voor anderen. Meijs: ‘De invloed van de kerk op het werven van vrijwilligers is afgenomen. De werkkring heeft die rol gedeeltelijk overgenomen. Nieuwe vrijwilligers worden vaak door collega’s aangebracht.’

Bedrijven stimuleren dat werknemers sociale activiteiten ontplooiën, bijvoorbeeld door mensen aan een maatschappelijk project te laten werken. Else Boss van het landelijke kennis-

SERIOUS 3FM REQUEST

‘Vrijwilligerswerk verhoogt het sociale kapitaal van een samenleving’

instituut Movisie, een organisatie die de sociale participatie van burgers wil bevorderen, constateert dat het profiel van de vrijwilliger verandert: ‘Omdat veel mensen een druk leven hebben, neemt het aantal uren vrijwilligerswerk per individu af. In 1995 was dat nog 5 uur gemiddeld per week, nu is dat 3,7 uur.’ Daarnaast raakt de *allround* vrijwilliger langzaam op de achtergrond. Boss: ‘De vrijwilliger anno nu wil zich graag inzetten voor projecten en dan bij voorkeur op zijn of haar eigen vakgebied. Communicatiemensen nemen bijvoorbeeld de communicatie op zich, *financials* verzorgen de boekhouding. Doel is ook persoonlijke ontwikkeling, het ontmoeten van nieuwe mensen en soms zelfs regelrechte *cv-building*. Op die doelen stemt men de keuze voor een bepaalde organisatie af.’

Scholieren

Vrijwilligersorganisatie kampen niet met een teruglopend aantal vrijwilligers. Maar een probleem is wel dat mensen minder tijd hebben dan vroeger. Daarnaast worden vrijwilligers kritischer in wat ze wel en niet willen doen. De internationale hulporganisatie Rode Kruis, die in Nederland 34.000 vrijwilligers heeft, merkt dat in de praktijk. ‘De vrijwilliger waar je wekelijks op kunt rekenen wordt zeldzamer’, zegt Suzanne Laszlo, manager Hulpverlening Nationaal/Internationaal bij het Nederlandse Rode Kruis. ‘De meeste nieuwe vrijwilligers willen graag op projectbasis werken. Daar moeten wij op inspelen door ons vrijwilligerswerk anders in te richten, door vrijwilligers gericht te benaderen voor klussen die bij hen passen.’ Dat de meeste vrijwilligers ook een betaalde baan hebben, ziet Laszlo niet als nadeel. Sterker, er is sprake van een positief bijeffect: ‘Vrijwilligers zijn over het algemeen hoger opgeleid. Het kunstmatige onderscheid tussen professionals enerzijds en vrijwilligers anderzijds vind ik

daarom niet terecht. Ook vrijwilligers zijn vaak professionals. Ze brengen hoogwaardige kennis en ervaring in, en dragen hiermee bij aan de professionalisering van vrijwilligersorganisaties.’

Een andere maatschappelijke trend is de vergrijzing. De gemiddelde leeftijd van de vrijwilliger gaat omhoog. Ook dit hoeft niet per definitie negatief te zijn, want oudere mensen – die ook tot op hogere leeftijd fit blijven dan vroeger – hebben over het algemeen meer tijd voor vrijwilligerswerk. Maar op langere termijn is een vergrijsd vrijwilligersbestand minder gunstig omdat voor de continuïteit in de toekomst ook jongeren nodig zijn. Suzanne Laszlo: ‘Aanwas van jongeren vinden wij belangrijk. Ik ben blij met de maatschappelijke stage waartoe scholieren vanaf komend schooljaar verplicht zijn. Jongeren doen niet alleen nuttig werk voor ons – ze geven bijvoorbeeld workshops hoe je een mobieltje moet bedienen – maar door hun stage komen ze ook in contact met wat vrijwilligerswerk is. De kans dat ze hierdoor later uit zichzelf vrijwilligerswerk gaan doen, wordt daarmee groter.’

Vrije dagen

Het huidige kabinet zet, net als de vorige kabinetten, in op betaald werk. Hoewel onze arbeidsparticipatie tot de hoogste van Europa behoort, werken Nederlanders relatief veel in deeltijd. Het kabinet-Rutte wil dat we doorwerken tot 66 jaar. Tegelijk staat in het regeerakkoord expliciet dat de regering mensen in staat wil stellen een goede balans te vinden tussen betaald werk, zorgtaken, vrijwilligerswerk, scholing en vrije tijd. Het maatschappelijke belang van vrijwilligerswerk en mantelzorg wordt dus erkend. Ook Europa, dat 2011 heeft uitgeroepen tot Europees Jaar van het Vrijwilligerswerk, ziet de waarde

Populairste vrijwilligerswerk (x 1.000 personen)

1. Sportvereniging	1.723
2. Religie/levensbeschouwing	1.135
3. Zorg	887
4. Hobby	836
5. School	784
6. Buurt-/huurdersvereniging	579
7. Kunst/cultuur	424
8. Opbouwwerk	386
9. Reclassering/slachtofferhulp	347
10. Milieu, natuurbescherming	283

Bron: *Geven in Nederland (2009), CBS.*

Vrijwilligerswerk in cijfers

- Ongeveer 45% van de Nederlanders van 18 jaar en ouder is actief als vrijwilliger.
- In 2008 besteedden vrijwilligers gemiddeld 18,4 uur per maand aan vrijwilligerswerk; dat was 13,3 uur in 2006.
- De vrijwilliger vergrijst: sinds 1975 zijn 65-plussers één uur meer vrijwilligerswerk per week gaan doen.
- De vrijwilliger wordt steeds meer een specialist: bijna de helft van de vrijwilligers richtte zich in 2008 op één taak. In 2002 was dit iets meer dan een kwart.
- In Nederland zorgen 3,5 miljoen mensen voor een chronisch zieke partner, ouder, kind, vriend of buur; 1,1 miljoen mensen doen dat zeer intensief. Van hen voelen 450.000 mantelzorgers zich ernstig belast.

Bronnen: SCP, *Vrijwilligerswerk in meervoud* (2009), *Geven in Nederland* (2009) en *Mezzo*.

van mensen die zich belangeloos inzetten. Dat moet komend jaar tot uitdrukking komen in activiteiten die vrijwilligers en mantelzorgers extra waardering geven. Toch betwijfelt Agnes Wolbert, Tweede-Kamerlid voor de PvdA, of dit sympathieke idee genoeg zal zijn om structurele knelpunten met vrijwilligers en mantelzorgers op te lossen. 'We moeten vooral zuinig zijn op onze mantelzorgers. Dit zijn name vrouwen in de leeftijd van 45 tot 60 jaar, van wie 70 procent ook een betaalde baan heeft. De druk op hen neemt alleen maar toe, want het aantal mensen dat mantelzorg nodig heeft stijgt snel. Als we niets doen, hebben we over tien jaar te veel hulpbehoevende ouderen en te weinig mensen om mantelzorg te geven.'

Smeerolie

Jancor de Boer, directeur van Mezzo (de landelijke vereniging voor mantelzorg en vrijwilligerswerk), deelt de zorgen van Wolbert. 'Ruim één miljoen mantelzorgers verleent intensieve zorg. Van hen is bijna de helft overbelast.' De Boer vindt dat bedrijven een 'mantelzorgvriendelijk' beleid moeten voeren. 'Nu is het nog zo dat mantelzorgers vrije dagen moeten opnemen om iemand te verzorgen. Gelukkig staan daarover in steeds meer CAO's afspraken.' Bijkomend probleem is dat veel mensen op hun werk liever niet vertellen dat ze mantelzorger zijn. Zij zijn bang dat ze door collega's ontzien gaan worden en dat dit ook betekent dat alle leuke klussen aan hun neus voorbij gaan. 'Meer begrip van de werkgever zou al schelen, maar ook flexibele werktijden. Het helpt enorm als je met je zieke vader 's ochtends eerst even langs de huisarts kan zonder meteen een halve dag vrij te hoeven nemen', zegt De Boer.

De politiek legt al jaren de nadruk op betaald werk vanuit het idee dat meer banen tot meer welvaart leidt. Maar arbeidsecoloog Ronald Dekker vindt dit aanvechtbaar. 'Wat mensen vroeger onbetaald deden – denk aan kinderopvang en schoonmaakwerk – wordt nu door betaalde krachten gedaan. Dat werk werd altijd al gedaan, maar zit nu in de bnp-cijfers verwerkt.'

Wel zeker is dat die banengroei ten koste is gegaan van het aantal uren dat mensen aan vrijwilligerswerk besteden, rekende Dekker uit. 'Mensen met een werkwerk van 35 uur of meer zijn minder uren aan vrijwilligerswerk en mantelzorg gaan besteden. De nadruk op betaald werk gaat dus ten koste van het aantal uren vrijwilligerswerk. Tegelijk doet de overheid in toenemende mate een beroep op de inzet van vrijwilligers en mantelzorgers. Iedereen ziet dat dit op gespannen voet met elkaar staat.'

Er is nog een andere reden waarom de overheid zuinig moet zijn op vrijwilligers. Uit onderzoek blijkt dat het doen van vrijwilligerswerk het 'sociale kapitaal' van een samenleving verhoogt. Sociaal kapitaal draagt bij aan onderlinge solidariteit en vertrouwen van burgers in elkaar, leert sociologisch onderzoek. Maar er is ook een directe link met de economie. Ronald Dekker: 'Economisten zien sociaal kapitaal binnen bedrijven bijvoorbeeld als wezenlijke voorwaarde voor het ontstaan van innovatie. In de zorg fungeren vrijwilligers en mantelzorgers als smeerolie, in buurten bevorderen vrijwilligers de sociale cohesie, waardoor de criminaliteit daalt en buurten aantrekkelijker worden voor bedrijven. Ook laten vrijwilligers scholen soepeler draaien. Een Brits onderzoek stelt dat elke geïnvesteerde pond in vrijwilligers de maatschappij en economie 1,30 pond oplevert. Ik zie niet in waarom dat in Nederland anders zou zijn.'

Betere balans

In de rubriek voor lezersvragen *Podium* dit keer de vraag: gaat er straks geen bank meer failliet dankzij Bazel III?

door Marijke Hoogendoorn

‘Het doel is om de kans te minimaliseren dat een bank failliet gaat. Maar honderd procent garantie kunnen we niet geven: alleen al omdat je nooit weet wat voor soort crisis er kan komen’, vertelt Sandra Wesseling, toezichtbeleidsmedewerker van DNB. Bazel III stelt hoge eisen aan het kapitaalbezit en de liquiditeit van banken. Een bank die aan al die eisen voldoet, kan bijna niet meer omvallen.

Bazel III is een veel strenger eisenpakket dan het huidige Bazel II. Allereerst stelt Bazel III hogere kapitaaleisen. ‘Banken moeten kapitaal aanhouden om tegen een stootje te kunnen, en een deel van dat kapitaal moet van zeer hoge kwaliteit zijn. Denk bijvoorbeeld aan de reserves van een bank: die heeft een bank permanent ter beschikking en behouden hun waarde.

Hoeveel topkapitaal een bank nodig heeft, wordt bepaald aan de hand van

het balanstotaal. Daarbij wordt scherp gekeken naar de mate van risico’s. Zo zijn bijvoorbeeld staatsleningen minder riskant dan leningen aan bedrijven.

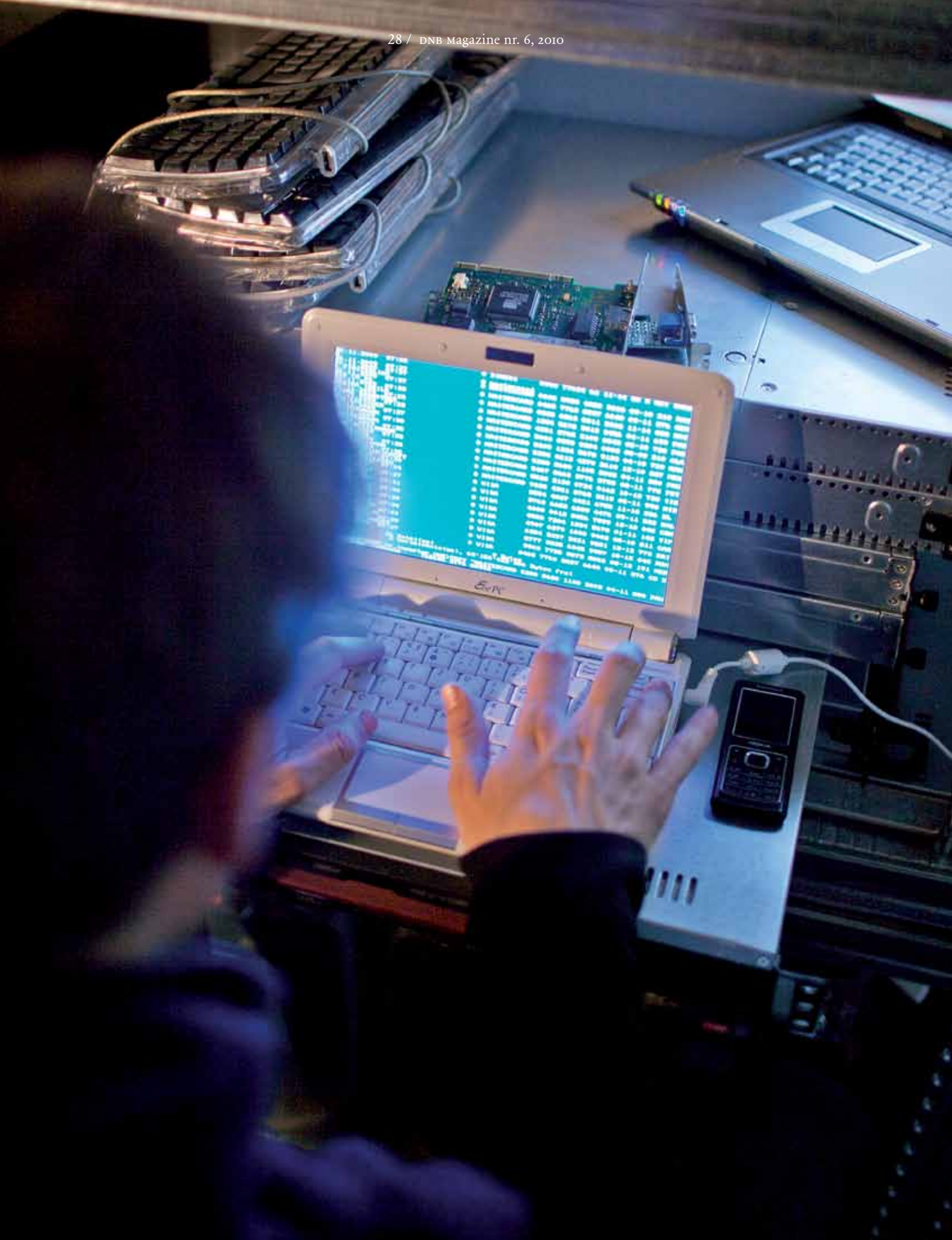
Voor de meer risicovolle leningen moet een bank meer kapitaal achter de hand houden.’ Eist Bazel II dat minimaal 2% van de balans bestaat uit hoogwaardig kapitaal, onder Bazel III wordt dat veel meer. Het balanstotaal wordt gewogen met deze risico’s. Minimaal 4,5% van de balans moet topkapitaal zijn. Daarbovenop komt een extra veiligheidsklep in de vorm van een leverage ratio van 3%: tegen elke 100 euro aan leningen moet een bank minstens 3 euro opzij zetten. Hier bovenop komt een extra vangnet voor banken om verliezen op te vangen en voor buitensporige kredietomstandigheden.

Nieuwe liquiditeitseisen stelt Bazel III ook. Nederland had dit soort eisen

al, maar andere landen niet. ‘Er komen eisen voor de korte termijn, zeg voor de lopende activiteiten van een bank. En eisen voor de langere termijn, waarbij de toezichthouder erop toeziet of een bank niet teveel langetermijnleningen financiert met kortetermijngeld en dat de balansstructuur van de bank in gezonde balans blijft.’

Bazel III wordt niet van vandaag op morgen ingevoerd. Invoering gaat stapsgewijs tussen 2013 en 2018, wereldwijd. ‘Zo voorkom je dat banken een tijdje de hand op de knip moeten houden, daardoor minder bedrijfskredieten kunnen verstrekken, en de invoering van Bazel III een negatief effect heeft op de economische groei. Pas in 2018 zullen banken aan alle eisen moeten voldoen.’ •

Ook een keer met uw vraag in DNB Magazine? Mail uw vraag naar: magazine@dnb.nl.

Botnets

Cybercrime kent geen grenzen

Netwerken van gehackte computers – botnets – worden massaal ingezet voor criminele activiteiten. Ook financiële instellingen en hun klanten kunnen hier het slachtoffer van worden.

door Raymond Kleijmeer

Internet is voor bedrijven en banken een belangrijk kanaal om producten en diensten te leveren. Tegelijkertijd hebben ook criminelen de mogelijkheden van het internet ontdekt: cybercrime neemt sterk toe. Een belangrijk wapen in handen van criminelen zijn zogenoemde ‘botnets’. Dit zijn netwerken van gekaapte computers op het internet die voor allerlei verschillende criminele activiteiten kunnen worden gebruikt.

Een ‘bot’ is een kwaadaardig softwareprogramma dat op een computer wordt geïnstalleerd zonder dat de computergebruiker het weet. Een ‘botnet’ is een netwerk van computers die geïnfecteerd zijn met een dergelijk softwareprogramma. Via dit programma kunnen criminelen deze computers massaal op afstand besturen. Zodra computers geïnfecteerd zijn, worden ze ingezet in het botnet voor frauduleuze activiteiten op het internet. Daarnaast kunnen botnets worden gebruikt om meer computers te infecteren en zo het netwerk uit te breiden of om nieuwe netwerken op te zetten.

Phishing-aanvallen

Botnets worden vaak gebruikt om spam te versturen, maar kunnen ook worden ingezet om persoonlijke gegevens te stelen zoals creditcardgegevens, e-mailadressen, gebruikersnamen en wachtwoorden. Deze gestolen gegevens worden vaak weer verhandeld via ‘marktplaatsen’ op internet. Botnets zijn

ook een gevaarlijk wapen om massale aanvallen uit te voeren door middel van zogenoemde Distributed Denial of Service (DDoS)-aanvallen: het ene moment draait er een ogenschijnlijk onschuldige toepassing, het volgende moment opent de computer een DDoS-aanval op een website van bijvoorbeeld een overheidsorganisatie of bedrijf. In het geval van ‘phishing’ kan ook gebruik worden gemaakt van botnets voor een deel van de phishing-activiteiten. Phishing is een vorm van fraude waarbij mensen worden opgelicht door ze te lokken naar een valse (bank)website die een bedrieglijk echte kopie is van de originele website. Op het moment dat de klant daar nietsvermoedend inlogt – in de veronderstelling op de echte website te zijn – bemachtigt de fraudeur de inloggegevens van de klant. Vervolgens kunnen deze gegevens worden misbruikt. Criminelen verzinnen daarbij steeds nieuwe manieren om de phishing-aanvallen te verbeteren. Zo proberen criminelen tussen de aangevallen computer en de echte website van een bank te gaan zitten om zo toegang te hebben tot de bankrekening van een argeloze klant.

Zwakste schakel

De Nederlandsche Bank let goed op de manier waarop financiële instellingen zich wapenen tegen computercriminaliteit en hoe zij omgaan met hun informatiebeveiliging. DNB verwacht

Allemaal op internet

Nederlanders zijn de laatste jaren het internet massaal gaan gebruiken om online te winkelen en te bankieren. Volgens het CBS heeft negentig procent van de mensen in Nederland toegang tot het internet, de meesten (77 procent) via breedband. Van de internetgebruikers winkelt 74 procent via internet en 78 procent doet aan internetbankieren. Nederland behoort met deze cijfers tot de koplopers in Europa. De omzet van de Nederlandse webwinkels bedroeg in 2009 ruim EUR 6 miljard.

van instellingen die onder haar toezicht staan dat relevante risico's in kaart zijn gebracht en dat de instelling zorgt voor een beheersing van deze risico's. Voor banken zijn continuïteit van de bedrijfsvoering en informatiebeveiliging begrippen die in de directiekamers van iedere instelling gebeiteld staan. In Nederland maken banken voor het internetbankieren altijd gebruik van identificatiefuncties met wachtwoorden die klanten slechts één keer kunnen gebruiken – zogenaemde *one time passwords*. In de huidige toepassing hangt de veiligheid van het gebruik van internetbankieren echter mede af van de beveiliging van de pc bij de klant zelf. De onwetende gebruiker – van werknemer tot consument – is vaak de zwakste schakel op het internet. Verschillende partijen hebben initiatieven genomen om de bewustwording bij gebruikers te vergroten over wat zij kunnen doen om veilig te internetten. Zo is de Nederlandse overheid de campagne 'Veilig internetten heb je zelf in de hand' gestart. Nederlandse banken hebben gezamenlijke publiciteitscampagnes om klanten voor te lichten over veilig internetbankieren. Iedere individuele bank heeft bovendien informatie op haar website staan over het veilig uitvoeren van transacties. Sommigen bieden hun klanten zelfs beveiligingsapplicaties voor de PC aan.

Internationaal probleem

Het is verder van belang dat makers van onder meer browsers en software de kwaliteit van hun producten verbeteren. Kwetsbaarheden in deze producten leiden vaak tot misbruik.

Veel consumenten blijken bovendien verouderde productversies te gebruiken. Dit verhoogt de risico's op besmetting aanzienlijk. Mensen zich hiervan bewust maken is daarom een belangrijk punt voor alle partijen en zeker geen overbodige boodschap: naar schatting tussen de tien en vijftientig procent van de pc's maakt deel uit van een botnet. Een machtig wapen dus in handen van criminelen en een middel dat zij niet zomaar uit handen zullen geven. Sterker nog, veiligheidsexperts verwachten dat het aantal botnets alleen nog maar zal toenemen en dat de technologieën geavanceerder worden. Botnets worden onzichtbaarder doordat de kwaadaardige programma's dieper binnendringen in computers. Ook kunnen infecties zich uitbreiden naar bijvoorbeeld mobiele apparaten en spelcomputers. Daarnaast worden door criminelen ook beveiligingsmaatregelen toegepast om hun 'producten' beter te beschermen – tegen bestrijders maar vooral ook tegen concurrerende botnets. Cybercrime kent letterlijk geen grenzen en is bij uitstek een internationaal probleem, waarbij activiteiten van cybercriminelen zich in een oogwenk kunnen verplaatsen naar andere landen of continenten. Opsporing en vervolging van cybercriminelen wordt mede hierdoor internationaal bemoeilijkt en is wereldwijd voor verbetering vatbaar. Recent hebben Nederlandse handhavingsdiensten in goede onderlinge samenwerking én met internationale partners laten zien botnets over de grenzen te kunnen aanpakken en (deels) op te rollen. Dit is een stap in de goede richting het is goed als er meer van deze stappen genomen worden om de ontwikkeling van botnets effectief aan te pakken. •

Geen tijd voor pauze

Arnold Schilder is Chairman van de International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) te New York.

Accountants in zwarte boerka's.
Accountants met hoofddoekjes.
Accountants in kleurrijke gewaden.
Waar ben ik? Op het 18e World Congress of Accountants in Kuala Lumpur, november 2010. Zesduizend deelnemers uit 134 landen, een record voor deze vierjaarlijkse wereldontmoeting. Een kleine tweehonderd sprekers: van toezichthouders en centrale bankiers, tot specialisten op gebieden als ondernemingsbestuur en milieुरapportages.

Hun gemeenschappelijke thema: hoe kunnen accountants bijdragen aan een duurzame wereld. Dat kan op veel manieren. Bijvoorbeeld via betrouwbare en heldere rapportages, degelijk bestuur en toezicht bij een onderneming. Maar ook door fraude en corruptie tegen te gaan en langetermijneffecten in kaart te brengen. De kunst is om verder te komen dan het vanzelfsprekende, het vertrouwde. Tijdens het congres kwamen veel kwesties aan de orde. Bijvoorbeeld: heeft het standaard jaar-rapport nog dezelfde waarde als vroeger? Moeten ondernemings- en overheidsverslagen meer vertellen over de gevolgen voor de toekomst, of de onzekerheden achter de schijnbaar harde cijfers? Kunnen accountants dat controleren, of er in elk geval een

zinnige mening over geven? In besloten kring of ook voor een breder publiek? We lezen geregeld over kritische rapporten van toezichthouders over accountants. Dat is goed om de kwaliteit hoog te houden. Tegelijk merkten verschillende sprekers op dat accountants minder onder vuur liggen in de huidige crisis dan bijvoorbeeld financiële toezichthouders. Dat is wel wat anders dan begin deze eeuw, toen het mis ging bij bedrijven als Enron en Worldcom. Er is daarna in de accountantswereld hard gewerkt aan hervormingen. Zo heeft de IAASB zijn standaarden voor controlekwaliteit grondig herzien. Deze standaarden worden nu wereldwijd ingevoerd. Maar dat betekent niet dat er nu tijd is voor pauze. Integendeel, het accountantsberoep moet hard aan de slag om relevant te blijven voor de toekomst. Wie bepaalt die relevantie? Uiteindelijk de samenleving als geheel. Investeerders en aandeelhouders in de wereld van overmorgen – onze kleinkinderen, zeg ik dan maar. Onderweg naar die wereld van overmorgen zullen accountants indringend in gesprek moeten blijven met commissarissen en toezichthouders – om wederzijds scherp te blijven. En ze moeten hun stem laten horen. Niet alleen op een groot congres – maar meer nog in de praktijk van alledag. •

Van nationaal naar Europees: lenen en betalen

‘We moeten in volle vaart doorgaan met de vervolmaking van de Europese integratie’, aldus DNB-directeur Lex Hoogduin. Een interview over pan-Europese projecten van centrale banken.

door Cees van Lotringen

Het vragen van onderpand in ruil voor een lening is van alle tijden. Centrale banken spelen er sinds heugenis een rol in. De kredietcrisis en de ondergang van Lehman Brothers hebben de rol van nationale centrale banken bij het lenen van geld aan commerciële banken aanzienlijk versterkt. Mede om die reden heeft het bestuur van de ECB eerder groen licht gegeven voor het project Collateral Central Bank Management (CCBM₂), een nieuw pan-Europees onderpandbeheersysteem.

Vóór de ondergang van Lehman Brothers –in september 2008– leenden banken nog geld aan elkaar uit, zonder onderpand. ‘Twee jaar na dato wordt dat meer en meer de uitzondering die de regel bevestigt’, zegt Lex Hoogduin, verantwoordelijk voor het CCBM₂-project. Banken wenden zich voor hun transacties rechtstreeks tot de centrale banken van de aangesloten eurolanden: ‘Feit is dat de banken in 2008 het vertrouwen in elkaar verloren en dat is nog altijd niet volledig hersteld’.

Op het hoogtepunt van de kredietcrisis werd voor maar liefst ruim EUR 850 miljard geleend bij de centrale banken van de eurozone. Leningen die uitsluitend werden verstrekt tegen onderpand. Op dit moment – twee jaar na de bijna implosie van

het mondiale financiële systeem – wordt in de eurozone nog altijd EUR 525 miljard geleend bij de ECB en de aangesloten nationale centrale banken. Dat is het dubbele van wat vóór de kredietcrisis gebruikelijk was.

Harmonisatie

CCBM₂ zal de bestaande systematiek vervangen van nationale onderpandsystemen van de centrale banken in het eurogebied. ‘Doel van een dergelijk grensoverschrijdend systeem is om te komen tot schaalvoordelen, waar zowel de centrale banken als marktpartijen van profiteren’, aldus Hoogduin. Voor de banken wordt het eenvoudiger. ‘Ze kunnen bijvoorbeeld krediet verkrijgen bij de ene centrale bank, op basis van een onderpand dat door een andere centrale bank in het eurogebied wordt beheerd. Dat is vooral een verbetering voor grote banken, die in meerdere landen van de eurozone actief zijn’. DNB en de Nationale Bank van België spelen in dit project een sleutelrol. In 2005 heeft DNB besloten zich binnen de eurozone te specialiseren in het onderpandbeheer.

‘Daartoe is een jaar later overeenstemming bereikt met de Nationale Bank van België, met het doel om samen het voortouw te nemen in de ontwikkeling van een nieuw systeem’.

‘Een gemeenschappelijke munt is van vitale meerwaarde voor Europa’

Alle nationale centrale banken van het eurosysteem zullen overstappen op CCBM₂, zodra het operationeel is. In 2013 moet CCBM₂ binnen de eurozone worden geïmplementeerd.

Hoogduin erkent dat 2013 nog ver weg is, juist nu de behoefte aan een dergelijk pan-Europees systeem zo groot lijkt te zijn. ‘Ja, dat klopt, maar het is een uniek en veelomvattend systeem. Het kost tijd om dat goed te doen. Het is ook bepaald niet zo dat het huidige systeem niet voldoet. Het kan naar onze mening echter wel beter en efficiënter.’

De huidige praktijk is dat nationale centrale banken beslissen wat de waarde is van het onderpand. In de praktijk kan dat tot (overigens beperkte) verschillen tussen banken in Europa leiden, erkent Hoogduin. ‘Daarom wordt de waardering van onderpand nu al binnen het Eurosysteem afgestemd en besproken. Operationeel is er winst te behalen door het te centraliseren. Doorgaans worden marktprijzen gebruikt. Maar als die er niet zijn, dan is het inderdaad moeilijk de waarde van het onderpand vast te stellen. Het is wenselijk dat we daar tot een verdere harmonisatie van het beprijzen komen.’ Soms, erkent Hoogduin, kan het ontbreken van een strak ka-

der ook voordelig zijn. Hij wijst op de kredietcrisis van 2008, toen de brede definitie van onderpand de financiële sector ten goede kwam. ‘Je kunt staatsobligaties, gesecuritiseerde woning hypotheek, credit claims en nog veel meer in onderpand geven. Het is een lange lijst, in tegenstelling tot centrale banken van andere landen, zoals de VS. Voor de eurozone is het belangrijk dat we harmoniseren, maar dat we de flexibiliteit en de toepasbaarheid er niet uit halen’, aldus Hoogduin. Het is de bedoeling dat CCBM₂ wordt gekoppeld met Target 2 – het betaalsysteem van centrale banken in het eurogebied – en T2S – het project dat erop gericht is om effectentransacties bij de centrale bankrekeningen te settelen.

Einddatum

De man in de straat zal weinig van CCBM₂ merken. Het raakt vooral commerciële banken en hun relatie met centrale banken. Maar een ander groot project waar Hoogduin op dit moment voor DNB aan werkt, zal voor de consument – én voor bedrijven – op termijn wél merkbaar zijn: Single Euro Payments Area, dat de vorming van één Europese betaalruimte beoogt. Doel ervan is dat iedereen op termijn met één bankrekening en één set van betaalmiddelen in heel Europa zijn betalingen kan

doen. ‘Het zorgt voor meer gebruikersgemak, maar ook voor meer concurrentie tussen aanbieders. Dat kan prijsverlagend werken’, stelt Hoogduin. Bedrijven en overheidsinstanties hebben namelijk de mogelijkheid het euro-betalingsverkeer te harmoniseren en te stroomlijnen. Dat ideaal is nu nog ver weg, erkent Hoogduin. Zo bedraagt de Europese overschrijving momenteel amper tien procent van het totale aantal overschrijvingen, terwijl de incasso (als alternatief voor de acceptgiro) in Europa een marktaandeel heeft van minder dan 0,1 procent. De langzame overgang naar een Europese overschrijving en incasso is volgens Hoogduin een gevolg van het feit dat een einddatum voor de oude betaalmiddelen ontbreekt. Het bestuur van het Eurosysteem heeft nu oktober 2012 als einddatum voor de overschrijving en november 2013 voor de incasso voorgesteld. ‘Voor banken, bedrijven en overheidsinstellingen betekent dat een versnelde migratie’, waarschuwt Hoogduin. Banken zijn volgens hem in dat proces van Europeïsering al een eind op weg, bedrijven echter nog niet.

Uit onderzoek van DNB blijkt dat maar liefst tachtig procent van het midden- en kleinbedrijf nog geen voorbereidingen heeft getroffen voor een Europese overschrijving en incasso.

Het ontstaan van één Europese betaalruimte betekent eveneens dat de Nederlandse pinpas verdwijnt en zal plaatsmaken voor een Europese betaalpas met EMV-chip. Hiermee kan overal in Europa worden betaald, ook in winkels in het buitenland. Dat betekent wel dat het huidige bankrekeningnummer zal worden vervangen door een internationaal bankrekeningnummer (IBAN), dat uit meer cijfers bestaat.

Europese integratie

Ook is inmiddels een begin gemaakt met de mogelijkheid om binnen Europa online te betalen (zoals bijvoorbeeld in Nederland met iDEAL) en het afgeven van online machtigingen, wat de papierstroom zal tegengaan. Deze grote pan-Europese projecten vinden plaats op een moment dat de discussie over de toekomst van de euro nieuwe voeding heeft gekregen. Hoogduin: ‘Het is zonder meer een feit dat telkens weer zal moeten worden uitgelegd waarom het hebben van een gemeenschappelijke munt van vitale meerwaarde is voor Europa. Dat is in de eerste plaats een taak van de politiek. Voor ons geldt dat als je a hebt gezegd, je ook b moet zeggen en in volle vaart moet doorgaan met de vervolmaking van de Europese integratie.’ •

De autoverkoop zit weer in de lift

Nu de economie wat beter lijkt te gaan, durven Nederlanders voorzichtig weer een auto aan te schaffen. Bij voorkeur een lekker goedkoop en zuinig model.

door Marijke Hoogendoorn

Het gaat goed met de autoverkoop in Nederland. Over heel 2010 staat de teller inmiddels op plus 23,5 procent. Naar verwachting worden dit jaar 480.000 nieuwe auto's verkocht, bijna honderdduizend meer dan vorig jaar. Ook al is de hand van de knip, Nederlanders hebben geen gat in de hand. Zelfs niet voor de aankoop van onze heilige koe. We kopen vooral de goedkope en zuinige modellen. In de lijst best verkochte auto's staat de Volkswagen Polo met stip op nummer één, gevolgd door de Skoda Fabia, Peugeot 107, Fiat Punto en Citroën C1.

Door de wereldwijde economische crisis stortte de automarkt in. In Nederland daalde de autoverkoop met ruim 25% in het eerste kwartaal van 2009: er werden 40.000 auto's minder verkocht dan een jaar eerder. Ook elders leed de auto-industrie zwaar. Amerikaanse giganten zoals Ford, Chrysler en General Motors gingen praktisch failliet en klopten aan bij de federale overheid voor financiële steun. Ook in Europa legden sommige fabrikanten hun productie stil. Om de automarkt te steunen werden overal slooppremieregelingen geïntroduceerd. April 2009 trof de Nederlandse overheid een voorziening, waarmee ze twee vliegen in één klap wilde vangen: de noodlijdende auto-industrie stimuleren en het milieu sparen door versneld af te komen van de oudere, meest vervuilende auto's. Er werd grif gebruik gemaakt van de regeling: een premie van 750 tot 1.000 euro per personenauto. Het potje van 85 miljoen euro was na een jaar schoon op. Ruim 81.000 auto's werden ingeleverd en vervangen door

een schoner exemplaar: in een derde van de gevallen een nieuwe auto, anders een schone occasion.

Jetski's

Terwijl de Nederlandse autoverkopen in de lift omhoog zitten, gaan die in de ons omringende landen met de lift neerwaarts. Dat wordt vooral veroorzaakt door het aflopen van subsidies om de verkoop van nieuwe auto's te stimuleren. In Frankrijk, Spanje en Italië zijn de autoverkopen al maanden in de min en opnieuw gedaald in oktober. Hoewel Duitse autofabrikanten profiteren van een sterke export naar opkomende landen als China en India, is de verkoop op de thuismarkt ingezakt door het aflopen van de genereuze slooppremie van 2.500 euro van de overheid. Sinds het begin van het jaar werden er 2,42 miljoen auto's verkocht: een daling van 26,8 procent vergeleken met dezelfde periode vorig jaar. In de VS is de automarkt weer boven jan. Ook de *fullsize* SUV's zijn opnieuw in trek. Vorig jaar was de verkoop in deze klasse 72 procent lager dan in topjaar 2003. In de eerste negen maanden van dit jaar lag de verkoop weer twintig procent hoger dan in 2009. Die trend lijkt zich door te zetten. Chevrolet's marketingmanager Mark Clawson beweert stellig: 'Zelfs als de regering besluit dat er nog maar twee kinderen per gezin mogen zijn (...) en dat het hebben van sneeuwscooters, jetski's en boten verboden wordt, zal er nog vraag zijn naar dit soort auto's.' •

Bronnen: Cijfers van Rai, Bovag en RDC.

Noorwegen: hoogste welvaart van het hoge Noorden

Noorwegen is het land met de meest welvarende bevolking ter wereld.

Deel zes in een serie over de giganten der aarde, geografisch en/of economisch gezien.

door Marijke Hoogendoorn

Een witte kerst? In ons land is dat in de afgelopen eeuw slechts zes keer voorgekomen. Afwachten dus. Wie zekerheid wil, reist af naar Noorwegen. Beter gezegd naar Lapland, de streek ten noorden van de poolcirkel in Europa. In het Noorse deel van Lapland vind je de meeste sneeuw, want daar valt heel veel neerslag: ongeveer 3.000 mm per jaar, vier maal zoveel als in Nederland. Maar je moet wel tegen een koustootje kunnen: het kan er in de winter meer dan 50 graden vriezen.

Noorwegen is schatrijk geworden dankzij de vondst van olie en gas in de omringende zee, eind jaren zestig. Het land is de vijfde olie-exporteur van de wereld; olie en gas zijn goed voor tweederde van de Noorse exportinkomsten. Hydro-elektriciteit is een andere economische peiler. Waterkrachtcentrales staan op zeshonderd plaatsen waar het water met grote kracht van de bergen komt. Dat levert genoeg energie op

voor de gehele binnenlandse elektriciteitsconsumptie en dan nog blijft er ruimschoots over voor de export. Ook kan in de stuwmeren energie worden opgeslagen. Als er stroom nodig is gaan de schuiven van een stuwmeer open en loopt het water langs de turbines die er stroom van maken. Als er geen behoefte is aan opwekking gaan de schuiven dicht en blijft de energie bewaard in het waterbekken. Zo kan Noorwegen fungeren als de natuurlijke accu van Europa. De visserij is van oudsher de ruggraat van de Noorse kust. Noorwegen is momenteel een van de vijf grootste exporteurs van zeevis en schaal- en schelpdieren. De visserij, aquacultuur en visverwerking bieden werk aan meer dan 30.000 mensen.

Appeltje

De buitenlandse handel is sterk gericht op de EU, ook al is Noorwegen daar geen lid van. In 2008 ging 83 procent

van de export naar de EU, terwijl 68 procent van de import uit de EU kwam. De Noren maken minder dan 0,1 procent van de wereldbevolking uit. Wat dat betreft is Noorwegen een klein land. Maar het land heeft het op twee na hoogste bbp per capita ter wereld, na Luxemburg en Qatar: 53.433 Amerikaanse dollars per jaar. Volgens de VN-welvaartsindex is Noorwegen het meest welvarende land ter wereld, gemeten naar levensverwachting, opleidingsniveau en het bbp. In deze lijst staat Nederland overigens op de vijfde plaats. De Noren danken hun welvaart uiteraard aan de natuurlijke hulpbronnen, maar zeker ook aan het uitgekende economisch beleid van de overheid. Het land heeft een vrije markteconomie, maar desalniettemin heeft de overheid een stevige vinger in de pap. Zo controleert zij de belangrijkste economische sectoren via grootschalige staatsondernemingen als STATOIL.

Noorwegen

Hoofdstad: Oslo

Staatsvorm: Koninkrijk

Oppervlakte: 323.902 km²

Aantal inwoners: 4,6 miljoen

Nationale taal: Noors

Munt: Noorse kroon

Import uit: Zweden, Duitsland, China, Denemarken, VS, Verenigd Koninkrijk

Export naar: Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Nederland, Frankrijk, Zweden

Het geld dat de Noren hebben verdiend met de olie, stopten ze in een staatsfonds. Daarin zit nu zo'n 450 miljard dollar. Een mooi appeltje voor de dorst. Daarvan is gebruik gemaakt toen de kredietcrisis uitbrak. Miljarden euro's, zo'n 4,8% van het totale fonds, zijn gebruikt voor een groot economisch stimuleringspakket. De overheid liet spoorwegen opknappen, nieuwe wegen aanleggen en maakte meer geld vrij voor ouderenzorg, om werkgelegenheid en welvaart op peil te houden. Daarnaast kregen banken circa 5,7 miljard euro aan vers kapitaal tot hun beschikking. De instellingen die hiervan gebruik maken moeten de salarissen en bonussen van hun top bevriezen en het dividend beperken. Ook trof de overheid met een ander fonds van eveneens 5,7 miljard euro een voorziening om bedrijven direct aan krediet te helpen. Als bedrijven niet bij banken terecht kunnen voor een lening, is de staat bereid om

waardepapieren van deze firma's op te kopen. Dankzij de snelle staatsinterventies zijn de Noren de recessie heel goed doorgekomen. Het zijn nog steeds de rijkste Europeanen en de werkloosheid is slechts 3,2 procent tegen zo'n tien procent in de rest van de eurozone. Tegenover de 34.000 banen die verloren gingen tijdens de crisis in de private sector, wist de Noorse overheid met het stimuleringspakket 24.000 nieuwe banen te scheppen.

Husky's

De Vikingen verschenen al in de middeleeuwen aan onze kusten. In de tijd van de Hanze ontstonden daarna vreedzame, omvangrijke handelscontacten. Nederlandse schepen brachten haring, kaas, graan, wijn, sterke drank en textielproducten naar het noorden. In omgekeerde richting ging vis en vooral veel hout. De houten palen waarop Amsterdam is gebouwd komen

uit Noorwegen. Nog altijd is het land rijk aan bossen. Van de Zuidkaap tot aan de 2.000 km noordelijker gelegen Noordkaap is Noorwegen één en al natuur. De landschappelijke diversiteit is ongekend: diepe fjorden, woeste bergen, ijzige hoogvlakten, honderden watervallen, machtige gletsjers, nauwe valleien, oneindige taiga's, woeste toendra's en onvoorspelbare scherenkusten. Lapland is een trekker. De bewoners, de Saamen, zijn van oorsprong een nomadisch volk dat met de rendierkuddes trekt door het bijna ongerepte natuurgebied. Je kunt hier skiën, sneeuwscooteren, meevaren met een echte ijsbreker, op excursie met rendieren of husky's (de sledehonden) of het Noorderlicht bewonderen. Goedkoop is het er niet, maar je staat niet in de file voor de skilift. En je hebt honderd procent sneeuwgarantie. •

Bronnen: CIA Factbook, UNDP, Wikipedia

Lisa Milroy

door Alexander Strengers
Voorzitter Kunstcommissie

Het werk *11 Misty Landscapes* van Lisa Milroy (Vancouver, 1959) verwierf de Kunstcommissie afgelopen zomer tijdens de veiling voor het Endowment Fund van de Rijksakademie. Dit fonds biedt kunstenaars de kans om twee jaar lang als 'artist in residence' te werken. Als adviseur van de Rijksakademie droeg Milroy haar steentje bij door een van haar recente meesterwerken te laten veilen.

Stillevenns vormen het hart van de werken van Milroy, die onder meer studeerde aan St. Martin's School of Art in Londen en aan het Goldsmiths College of Art. Aanvankelijk waren het heel alledaagse

dingen als schoenen, boeken en postzegels tegen een egale roomwitte achtergrond. Begin jaren negentig draaide zij het roer om. Geïnspireerd door haar reizen naar China, Taiwan en Japan bracht zij objecten niet langer als losse elementen aan op een doek, maar maakte ze onderdeel van een achtergrond die niet langer kaal bleef, maar een geheel eigen leven en een diepere betekenis kreeg.

Het schilderij *11 Misty Landscapes* toont foto's van landschappen tegen een achtergrond van de stof van een kimono. De foto's ogen als vakantiekiekjes, maar zijn in werkelijkheid schilderijen van

landschappen. Deze geschilderde vergezichten bieden als een soort ramen een blik naar buiten, terwijl pal daarnaast het uitbundige rode kimonomotief om de nodige aandacht vraagt. Met haar verschillende schilderstijlen – snel en langzaam, grof en fijnzinnig – weet Milroy een breed palet van stemmingen en sferen te creëren. Het reflecteert Milroy's fascinatie voor de relaties tussen stilstand en beweging en voor de wijze waarop gedachten en gevoelens vorm geven aan acties. Het gaat haar niet om de objecten zelf, maar om wat ze in hun onderlinge samenspel en confrontatie oproepen aan emoties en gedachten. •

Lisa Milroy
11 Misty Landscapes 2007
203 x 165 cm
Olie op canvas

Tail risk: indicatoren en oorzaken

Professor Wolf Wagner (Tilburg University) ontwikkelt een vooruitkijkende maatstaf voor de *tail risk exposure* van banken. Deze maatstaf is goed bruikbaar voor supervisie.

door Chen Zhou

Het is cruciaal dat toezichthouders vroegtijdig informatie bezitten over de *exposures* van banken voor economische schokken. Dit maakt het mogelijk om zwakke banken te identificeren en overzicht te houden van de bredere risico's voor het financiële stelsel. Bij het evalueren van de *exposures* van een bank is het van belang om onderscheid te maken tussen 'normale' marktschokken en 'grote' schokken. Zo kan een financiële instelling die een *tail risk* strategie volgt, zoals het uitschrijven van verzekeringen in de CDS-markt, weinig riskant lijken in gewone tijden omdat zij een stabiele inkomstenbron heeft. Echter, de instelling kan zeer gevoelig zijn voor grote negatieve schokken in de economie.

In zijn DNB seminar 'Measuring the tail risks of banks' legt Professor Wolf Wagner (Tilburg University) zijn voorstel voor een vooruitkijkende maatstaf voor de *tail risk exposure* van banken uit. Deze maatstaf gaat uit van de gevoeligheid van de aandelenkoers van een bank voor veranderingen in de prijs van put opties, welke in feite een weerspiegeling zijn van de perceptie van de *exposure* van een bank voor een toekomstige crash. Een dergelijke toekomstgerichte

Wolf Wagner

maatstaf ondervangt het nadeel van bestaande maatstaven, die gebaseerd zijn op historische relaties terwijl bancaire risicostategieën snel veranderen. Professor Wagner gebruikt zijn maatstaf voorts om de mogelijke oorzaken van *tail risk* te analyseren. Aan de activakant zijn niet-traditionele activiteiten, zoals *for-sale securities* en derivatenhandel, cruciale factoren. Aan de passivazijde is niet zozeer de *leverage* zelf, als wel de aanwezigheid van ongedekte deposito's van belang. Al met al levert zijn voorstel een vooruitkijkende – en voor supervisie bruikbare – maatstaf om de *tail risk* van banken onder toezicht te houden. Bovendien kunnen zijn resultaten over de oorzaken van *tail risk* relevant zijn in het debat over het hervormen van toezicht. •

Recente seminars

05 oktober: *How Do Business and Financial Cycles Interact*, Ayhan Kose (IMF)

12 oktober: *Measuring the Tail Risk Taking*, Wolf Wagner (UvT)

24 oktober: *Monetary Policy Leverage and Bank Risk Taking*, Luc Laeven (IMF)

09 november: *Intergenerational Risk Sharing under Endogenous Labor Supply*, Roel Mehlkopf (Tilburg University)

23 november: *Toward a Global Risk Map*, Patrick McGuire (BIS)

30 november: *Of Religion and Redemption: Evidence from Default on Islamic Loans*, Steven Ongena (Tilburg University)

Toekomstige seminars

25 januari: *Credit Ratings and Bank Monitoring Ability*, Kasper Roszbach (Sveriges Riksbank/Groningen University)

8 maart: Marta Banbura (ECB)

15 maart: *Global Firms, Local Trust and Productivity* Vadym Volosovych (Erasmus University Rotterdam)

12 april: Harry Huizinga (Tilburg University)

16 juni: Luc Laeven (IMF)

12 juli: Rodney Garratt (Bank of England)

De seminars zijn een platform waar binnen- en buitenlandse wetenschappers hun onderzoekresultaten presenteren. Het actuele programma staat op www.dnb.nl. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Jolanda Kok, tel. 020-5242157 e-mail: j.h.m.kok-stuijfzand@dnb.nl

Toekomstige conferenties

26 en 27 mei 2011
Banking and the Globalization of Finance (joint conference DNB/EBC).
Deadline *call for papers* is 15 januari.
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Marijke Vogelesang, tel. 020-5243687, e-mail: r.vogelesang-douw@dnb.nl

DNB PUBLICATIES

Onder meer de volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

'Scoren met beleid'
digitaal lesprogramma
tweede fase havo/vwo

Lesbrief tweede fase
havo/vwo

Achtergronden bij
de financiële crisis

'Goud, Geld en Geheimen'
publieksbrochure

'De geschiedenis
van ons geld'

'Billy Bankbiljet'
Cartoon over Toezicht

Periodiek verschijnen

- Jaarverslag
- Kwartaalbericht
- Statistisch Bulletin
- Overzicht Financiële Stabiliteit

DNB publiceert ook over haar wetenschappelijk onderzoek

- Working Papers
- Occasional Studies

Alle uitgaven zijn online beschikbaar.

U vindt ze op www.dnb.nl.

De uitgaven kunt u ook bestellen via onze website, per e-mail (info@dnb.nl) of via een brief die u kunt richten aan: De Nederlandsche Bank
Afdeling Facilitaire diensten / Postkamer
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam

Colofon

DNB Magazine is een tweemaandelijks uitgave van de Nederlandsche Bank.

Redactieadres:

DNB Magazine
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
t 020 524 5781 / 5753
f 020 524 2228
e magazine@dnb.nl
www.dnb.nl

Hoofdredactie:

Loek van Daalen

Eindredactie:

Marijke Hoogendoorn, Ellen Tolsma

Aan dit nummer werkten mee:

CBS, Peter Faber, (Essay), Ingmar van Herpt, Paul Hilbers, Raymond Kleijmeer, Cees van Lotringen, Arnold Schilder, Alexander Strengers, Hugo Swelsen, Rutger Vahl, Chen Zhou

Fotografie / Illustraties:

ANP Photo, Roy Beuker (portret Peter Faber p. 12), Rhonald Blommestijn (illustratie p. 16), IMF (portret Age Bakker), Rob Meulemans, Henk Rougoor (In Beeld), Speakers Academy (cover). Foto p. 36 met dank aan Schurer-Kamphuis, Almere

Vormgeving en druk:

Joh. Enschedé (vormgeving),
Fd-Repro en Post (productie)
Drukkerij De Bink (drukkerwerk)

Abonnementen:

Een abonnement op DNB Magazine is gratis en uitsluitend schriftelijk of per e-mail aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie:

DNB Magazine
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
e aanvraagmagazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB Magazine mogen niet zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.

Geborgenheid volgens fotograaf
Henk Rougoor: de kwetsbaarheid
van een kind, dat bescherming vindt
in moeders armen.

